

”לְבַנְיָנָה שֶׁל הַלְבָּה”

סיכום הלכות שבת שנאמרו בשבת בישיבה מפי מו"ר רה"י
מלאכת בישול – החזרת תבשיל שהורד מהפלטה בטעות

את בשר הבהמה שהיה בפנים (כיוון שבשר בהמה מתבשל לאט יותר משאר מרכיבי הסיר³). החמין היה מבושל לגמרי ולכן השאלה לא הייתה נוגעת לאיסור תורה של בישול אלא לגזירה דרבנן של חזרה.

כדי שיהיה מותר להחזיר תבשיל למקור החום צריך שיתקיימו תנאי החזרה⁴: לא הניחו על גבי הקרקע, עודו בידו וכוונתו להחזיר. במקרה שלנו וודאי שלא הייתה כוונה להחזיר את הסיר לפלטה. ובכלל, בימינו איננו נוהגים להוריד את הסיר לקרקע ולכן לפוסקים רבים הנחת הסיר על גבי השיש שווה להנחתו על גבי הקרקע⁵. מכאן נראה שיש לאסור להחזיר את הסיר ישירות למקור החום⁶. גם לדעת השולחן ערוך הסובר שהתנאי העיקרי הוא שלא להניח את הסיר על גבי הקרקע⁷, יש לאסור אם נחשיב את השיש כקרקע.

בעבר הזכרנו את דעת הר"ן⁸ בנוגע לדיני חזרה. לשיטתו הלכות חזרה נוגעות רק

בחודשים האחרונים עסקנו במסגרת זו בלימוד יסודות הלכות בישול, שהייה, הטמנה וחזרה. הפעם נעסוק בשאלה שהתרחשה אמש בביתי ומצויה בבתי ישראל.

אתמול אחד מבני הבית רצה להוריד סיר מהפלטה, הוא הוריד בטעות את סיר החמין שהיה מיועד לסעודת הבוקר והניחו על גבי השיש. לאחר שגילה שהחליף בין הסירים שאלני האם מותר להחזיר את סיר החמין לפלטה?

למדנו בעבר שבהלכות בישול ישנו חילוק בין מלאכות האסורות מדאורייתא לבין פעולות האסורות מדרבנן וחשוב לנתח כל מקרה לגופו ולהבחין לאיזה איסורים הוא נוגע.

קירוב גמר הבישול אסור מדאורייתא ואפילו אם המאכל כבר מבושל ברמת מוכנות של 99.9% אסור להביא אותו לרמת מוכנות של 100% ויש בדבר איסור תורה¹. הרמ"א² כותב שבליילה ישנו ספק גדול שמה הקדירה אינה מבושלת כל צרכה ולכן יש להתייחס לסתם סיר כאל אינו מבושל כל צרכו, ולכן במקרה דידן היה הכרח לטעום את התבשיל כדי לוודא שהוא אכן מבושל כל צרכו. טעמתי את החמין ובעיקר טעמתי

¹ לפני מספר שנים הרב מרדכי אליהו זצ"ל מסר בישיבתנו שיעור בהלכות שבת ואמר שנס קפה (רגיל) מבושל ב-99.9% ולכן לשיטתו אסור להכניסו אף בכלי שני.

² אורח חיים, סימן רנט, סעיף ז. ועיין משנה ברורה, שם, ס"ק כג.

³ "צריכא מילחא בישולא כבישורא דתורא" (מסכת שבת דף מב עמוד ב).

⁴ סימן רנג, סעיף ב. (שולחן ערוך ורמ"א).

⁵ הגר"א נבנצל שליט"א: "שולחן שיש הבנוי במטבח... נראה דוודאי חשיב כקרקע". (הערות 'ביצחק יקרא' על סימן רנג סעיף ב).

⁶ במיוחד בשאלה דידן שבה הסיר הונח על אבן הנמצאת על השיש שיעודה הוא להניח עליה את הסירים הרוותחים, ועוד שכיום לא מצוי להניח על השיש סיר שבכוונתי להחזירו למקור החום ולכן נראה שיש לדמות מקרה זה לסילוק.

⁷ אם נחשיב את המקרה כסילוק.

⁸ הובא ברמ"א סימן רנג, סעיף ב. ועיין משנה ברורה, שם, סעיף קטן ס"ד.

לתבשיל שהורד ממקור החום בערב שבת ואנו רוצים להחזירו למקור החום בשבת עצמה, אולם אם התבשיל הורד בשבת עצמה אין בזה איסור חזרה. אמנם הפוסקים לא פסקו בזה כדעת הר"ן אולם בהחלט ניתן לצרף את סברתו כאשר יש צדדים נוספים להקל⁹. אחר כך ראיתי שדעת הגרש"ז אוירבך זצ"ל היא שבמקרה שהסיר הורד בטעות יש צד להחשיבו כדעתו להחזיר, כיוון שבערב שבת כשהניח את הסיר על הפלטה דעתו הייתה שיהיה שם למשך כל השבת, אולם גם הגרש"ז עצמו לא סמך על סברא זו לבדה בכדי להקל. ובאמת, הסברא הפשוטה היא שיש לדון הורדה בטעות כ'אין דעתו להחזיר', וכך מובא בשם הרב אלישיב זצ"ל.

לכן בוודאי בכהאי גוונא מי שירצה להקל יש לו על מי לסמוך משום ש: א) אולי שיש לא הוי כקרקע. ב) צירוף דעת הר"ן. ג) יש לדון מקרה זה כדעתו להחזיר. ואפשר יהיה להחזיר את הסיר למקור החום ממנו הורד.

למעשה חשתי שיש לראות את המקרה כסילוק ולא הייתה דעתו להחזיר ולכן החלטתי להניח את סיר החמין על גבי כלי הפוך נמוך שעל הפלטה. בפעולה זו לא החזרתי את הסיר ישירות לפלטה מחד ומאידך מנעתי את החמצת הסיר וביטול עונג שבת.

מקרה זה הוא דוגמא נוספת לפסיקת ההלכה לאור היסודות עליהם למדנו, לפי שיקול דעת עיני הפוסק.

⁹ הרמ"א בסימן רנג, סעיף ב משתמש בדעת הר"ן לקולא בדין תנור.

